

Szoftverjog – A szerzői jogi alapfogalmak

Miután az előző részben valamelyest tisztáztuk a szoftver fogalmát, ideje megismerkednünk néhány egyéb, a szerzői jog szempontjából szintén nélkülözhetetlen fogalommal.

Szerző az, aki a művet megalkotta. Ez eddig nem túl meglepő. Ugyanakkor, ha belegondolunk abba, hogy jogi személyek milyen sok esetben hiszik magukat szerzőnek, láthatjuk, hogy a helyzet korántsem zavartmentes.

A szerzői alkotás képessége kizárólag magánszemélyeknek (emberek) adatott meg, hiszen a törvény szerint a szerzői jogi védelem az alkotást „a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleg alapján illeti meg”. A természetes személyeken kívül ugyanakkor vannak jogi személyek (Kft., Rt) illetve jogi személyiséggel nem rendelkező társaságok (ilyen a Bt, és a Kkt) is, amelyekkel szintén foglalkoznunk kell.

Aztán itt van még a mesterséges intelligencia problémája. Ha egyszer eljön Douglas Adams kora, és lesznek emberi öntudattal bíró, szellemes robotjaink is (Marvin) akkor talán az említett paragrafust is kiterjesztően kell majd értelmeznünk. Egyelőre azonban jobb, ha beletörődünk, hogy a hatályos magyar szabályok szerint sem Kft, sem egy számítógépes szoftver nem tekinthető szerzőnek. Utóbbi ugyan képes minimális segítséggel más szoftvereket előállítani, de ez azért még nem az előbb említett „robotszellemesség”. A külföldi irodalomban ugyanakkor olvashatunk kísérleteket arra, hogy ezt a kicsit visszás helyzetet tisztázzák, például az úgynevezett „közvetett szerzőség” lehetőségével. Itt elsősorban az intelligens fejlesztési környezetekre kell gondolni, ahol vitatott, hogy a környezetet használó programozó pár kattintása valóban szerzői teljesítmény-e, hiszen a fejlesztés jelentősebb részét sokkal inkább maga a program adja. Érdekes, sőt mulatságos ellentmondás, hogy ugyanilyen alapon alkotótevékenységnek tekinthetjük azt, amit egyes a saját kódjukat újraformálni képes férgék művelnek...

Amerikai mintákat látva azonban azt tapasztalhatjuk, hogy ott szinte csak jogi személyek nevezik meg magukat szerzőként. Ez az ott alkalmazott copyright rendszer egyik sajátossága. Ez a rendszer ugyanis a szerzőséget „másban méri”. Egy film esetében például náluk a producer lesz szerzőként feltüntetve, ő lesz a JOGOSULT (csupa nagybetűvel), mivel ő teremtette meg a finanszírozási feltételeket, ő választotta ki az alkotókat, s nem utolsó sorban ő „vásárolta ki” jogaiból az összes többi alkotót. A copyright rendszer egyik lételeme, hogy minden jog eladó. A kontinentális

szerzői jog ezt nem teszi lehetővé. Nálunk jogosultságokat csak felhasználási szerződés keretében (de ott akár kizárólagos jelleggel is) lehet átengedni.

Mindez persze messze nem jelenti azt, hogy a magyar cégeknek ne lennének az alkotásokhoz fűződő jogaik. A művel való rendelkezés jogát, valamint az igazán pénzt érő jogokat (vagyon értékű jogok) megszerezhetik pl. egy kizárólagos felhasználási szerződés megkötésével vagy törvényi felhatalmazásra a vagyon jogokat azért, mert a programozó velük áll munkaviszonyba. Erről azonban bővebb részleteket majd a vagyon jogokról szóló cikkben találhatunk... Ráadásul a polgári törvénykönyv rendelkezései szerint is megilletheti a nem természetes személyeket (az élő emberen kívül minden más jogalany) személyhez fűződő jogok védelme, kivéve, ha ez a védelem jellegénél fogva csak magánszemélyekre értelmezhető.

Lássunk egy példát! Ha megharagszunk egy Kft-re, és hangos szitkok közepette a Deák téren kora délután elkezdjük róla terjeszteni, hogy az anyukája örömlányként keresi a mindennapi betevőt, akkor nevezett személyhez fűződő jogait nem sérthetjük meg, neki csak alapítói vannak, anyukája nincs (Így a személyhez fűződő védelem értelmezhetetlen). Ha viszont ugyanezt a cég ügyvezetőjéről állítjuk, aki magánszemély, akkor jó eséllyel becsületsértést követünk el, amelynek már jól meghatározott törvényi következményei vannak.

De ha egy cég jó hírnevét csorbítjuk az által, hogy azt terjesztjük róla: használhatatlan szoftvereket gyárt (amennyiben nem tudjuk bizonyítani) szintén jogsértést követünk el. Hiszen „A jó hírnév sérelmét jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valószínűleg állít, híresztel, vagy valószínűleg hamis színben tüntet fel.” Ptk. 78.§ (2)

Korhatár

Ha a 6 éves unokaöcsénk hosszú éjszakákon át egy igen kiváló játékprogramot fejleszt, joggal gondolhatunk arra: „Egek, ő még olyan kicsi, hogy biciklit sem vehet magának, mi lesz akkor a programjával, és a szerzői jogaival?” Mindenki megnyugodhat, a szerzőség nem korfüggő. Őcsi ugyanúgy lehet szerző, mint mi magunk vagy éppen a 103 éves nagymamánk.

Azt azonban tudnunk kell, hogy jogai védelmében – ha mondjuk a szomszéd Karesz, aki egy 25 éves zsvány, el-

orozná a programot és saját neve alatt beküldené egy pályázatra – törvényes képviselője (anyuka, apuka) tehet jognyilatkozatot. (Ilyen például, ha feljeli a szomszédot.) Nem jogi jellegű nyilatkozatként természetesen mi magunk is megdorgálhatjuk Károlyt.

Ezen a ponton egy időre elválnak a magányos programozóktól, és megismerkedünk a szabadszoftveres fejlesztések egyik alapjával, a „csapatmunkának” a jogi hátterével. Először is négy új kifejezést kell bevezetünk. Ezek a *származékos művek*, a *közös művek*, az *összekapcsolt művek* illetve az *együttesen létrehozott művek*.

Származékos művek

Némi fantáziával rögtön érezhető, hogy a származékos művek esetében létezik egy alapul szolgáló (eredeti) és egy abból valamilyen úton-módon (kémiai folyamatok többnyire kizárva) származtatott másik alkotás. A származékos művek alapvető fajtái az átdolgozás, a feloldozás és a fordítás. Ezekkel egy későbbi számban majd részletesen foglalkozunk, egyelőre azonban legyen elég annyi, hogy ezekben az esetekben a két alkotás időben követi egymást, valamint az alapul szolgáló mű (szoftver) már önmagában eleget tesz a szerzői jogi védelemhez szükséges kritériumoknak.

Közös mű

Ha több szerző együttesen alkot egy olyan művet, amelynek részletei önállóan nem használhatóak fel, akkor a szerzői jog együttesen, kétség esetén pedig egyenlő mértékben illeti meg a szerzőtársakat. Tipikusan ilyen helyzet az, amikor egy magyar és egy átmenetileg Japánban élő magyar fejlesztő az „Akciofront a pontos 182-es buszkért” internetes fórumon véletlenül találkozik. Mivel mindkettőnek régi vágya, hogy Budapest szövevényes közlekedési rendszerének ezen a „viszonylatán” hathatós segítséget nyújtsanak a BKV-nak, megegyeznek a fejlesztésben. És mivel a probléma megoldása tényleg nem tűr halasztást, felváltva dolgoznak rajta. Az időeltolódás okán a Magyarországon dolgozó szerző nappal ír, aztán esteledve a japán kolléga, aki eddig aludt gyorsan meghallgatja a fejleményeket, és folytatja a munkát.

Az elkészült programot nyilvánvalóan nem lehet kódsonként szétdarabolni. Alkotói szerzőtársak, alkotásuk pedig közös mű.

Összekapcsolt művek

Maradjunk az előző példánál, de módosítsuk egy kicsit a feltételeket. A magyar fejlesztő elkezd egy közlekedésrendező programot írni, félig elkészül vele, aztán mivel lekési az életben egyszer tényleg pontosan érkező 182-es buszt, megharagszik, és felhagy a fejlesztéssel.

Pár hónap múlva azonban az említett fórumon találkozik egy másik fejlesztővel, aki ugyan a 30A villamost szeretné pontosítani, csak véletlenül épp ide tévedt be. Kiderül, hogy egész véletlenül azonos nyelven programoztak, ráadásul egyikük alkotásából pont az a rész hiányzik, amit a másik már megírt. Összeillesztik a részleteket, amelyek már magukban is működtek (tehát pl.: az egyik már hibátlanul kezelte a 30A villamos hétvégi és munkanapokra vonatkoztatott indulási időpontjait, a másik pedig koordinálta a nappali és éjszakai járat-sűrűséget), és segítségével pontosítják mind a 182-es buszt, mind a 30A villamost. Jelen esetben társzerzői minőségükben tűnnek fel, és amikor a BKV megvásárolja a szoftvert, és szeretné annak egyes részeit hozzáilleszteni a hipermodern közlekedési szoftveréhez, min-két szerző beleegyezését meg kell szereznie.

Együttesen létrehozott művek

Ez tipikusan az az eset, amikor a „mindenki egyért” elv érvényesül. „Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.” (Sztj. 6.§) A tipikusan ilyennek tekinthető vállalati szoftverfejlesztés, illetve egyes multimédiás, audiovizuális művek. Ebben az esetben a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta. Hangsúlyozni kell, hogy a társaság itt sem válik szerzővé, csak bizonyos jogok jogosultjává.

Dr. Dudás Ágnes (dudas.agnes@abend.hu) ügyvédjelölt, az FSF egyik aktivistája. 2004-ben végzett az ELTE Jogtudományi Karán. Szakdolgozatát a szoftverek szerzői jogi védelméről írta, a 2003-as évet pedig e terület kutatásával a berlini Humboldt Egyetemén töltötte.